

Fylkesmannen i Nordland

Evaluering av øvelse Nordland 2019

Innhold

1. Innledning.....	3
2. Bakgrunn for øvelsen	3
3. Gjennomføring	3
3.1 Invitasjon.....	3
3.2 Deltagere.....	3
3.3 Øvingsmateriell	4
3.4 Gjennomføring på øvelsesdagen.....	5
1. Varsling:.....	5
2. Diskusjonsøvelse:.....	5
3. Evaluering:	5
4. Scenario.....	5
4.1 Situasjonsbeskrivelse:	5
5. Målsetning og øvingsmomenter	5
5.1 Målsetning	5
5.2 Øvingsmomenter	5
5.3 Diskusjonspunkter	6
5.3.1 Varsling/initialfase:	6
5.3.2 Krisehåndtering:	6
5.3.3 Etterarbeid/normalisering.....	7
6. Sammendrag av kommunenes evaluering	7
6.1 Varsling og initialfase.....	7
6.2 Krisehåndtering.....	7
6.3 Etterarbeid og normalisering	8
7. Fylkesmannens evaluering og oppfølgingspunkter	8
7.1 Varsling.....	8
8. Oppsummering	8

1. Innledning

Fylkesmannen i Nordland gjennomførte sin årlige krisehåndteringsøvelse i uke 4 i januar 2019. Øvelsen er rettet mot den kommunens øverste kriseledelse og har også vært gjennomført i 2016, 2017 og 2018. Tema for året øvelse var drikkevannssikkerhet og øvelsen ble gjennomført som en diskusjonsøvelse (table-top). Totalt 38 kommuner deltok i øvelsen noe som er det høyeste antallet deltakerkommuner hittil.

2. Bakgrunn for øvelsen

Scenario for øvelse Nordland har tidligere vært hentet ut av risiko- og sårbarhetsanalysen for Nordland fylke (FylkesROS Nordland). Temaet drikkevannssikkerhet er blitt aktualisert av ulike hendelser de siste årene. En variant av denne øvelsens scenario vil skrives inn i FylkesROS Nordland i forbindelse med revisjon (planlagt ferdigstilt august 2019).

Kommunene er gjennom forskrift for kommunal beredskapsplikt §7 pålagt å øve kommunens overordnede beredskapsplan minimum annet hvert år. §8 i samme forskrift pålegger kommunene en plikt til å evaluere øvelser og uønskede hendelser. Deltagelse i og evaluering av denne øvelsen er dermed med på å oppfylle kommunens plikter etter lov og forskrift om kommunal beredskapsplikt.

Øvelsen for de kommunale kriseledelsene er gjennomført tre ganger tidligere. I 2016 som diskusjonsøvelse med tema alvorlig voldhendelse i skole. I 2017 som spilløvelse med tema atomhendelse og i 2018 som diskusjonsøvelse med tema pandemi. Tilbakemeldingene fra kommunene på de foregående øvelsene har vært gode.

3. Gjennomføring

3.1 Invitasjon

For å gi flest mulig kommuner mulighet til å delta ble det tilbudt to alternative øvingsdager, 22. og 24. januar. Invitasjon til kommunene ble sendt ut 1. november 2018, med frist for påmelding 3. desember 2018. Etter påmeldingsfristen ble det sendt ut to påminnelser til kommunene som ikke hadde svart før jul. Det kom i tillegg noen flere påmeldinger i ukene frem mot øvelsen etter årsskiftet.

Etter eget ønske fikk Bodø kommune gjennomføre øvelsen mandag 4. februar.

3.2 Deltagere

Oversikt over deltakerkommuner og øvelsesdatoer kan sees i tabellen under. I tillegg deltok som tidligere nevnt Bodø kommune på selvalgt dato 4. februar.

Tirsdag 22. jan. 0900-1200	Torsdag 24. jan. 0900-1200
Alstahaug	Andøy
Ballangen	Beiarn
Bindal	Dønna
Brønnøy	Fauske
Bø	Flakstad
Evenes	Hadsel
Grane	Hemnes
Hamarøy	Nesna
Hattfjelldal	Rødøy
Leirfjord	Steigen
Lurøy	Sørfold
Lødingen	Vefsn
Meløy	Vega
Narvik	Vestvågøy
Rana	Værøy
Røst	Vågan
Saltdal	Øksnes
Sømna	
Træna	
Tysfjord	
Vevelstad	

Kommunene Værøy, Herøy, Sortland, Gildeskål, Moskenes og Tjeldsund deltok av ulike årsaker ikke. Disse har alle fått tilsendt øvingsmaterialet slikt at de om ønskelig kan gjennomføre øvelsen på et senere tidspunkt.

3.3 Øvingsmaterieell

Alle kommuner fikk tilsendt øvingsdirektivet for øvelsen 8. januar 2019. Dette inneholdt praktisk informasjon om gjennomføring, scenariobeskrivelse og en del momenter til diskusjon under øvelsen. Her ble det også vist til øvelsens nettside, <https://prosjekt.fylkesmannen.no/Ovelse-Nordland/> der det var lagt ut aktuelt lovverk, veiledere og fagstoff som omhandlet drikkevannssikkerhet.

Øvelse Nordland 2019 Fagstoff Kontakt www.fmno.no

RSS Lydversjon Høykontrast av a A

Del: [Facebook](#) [Twitter](#) [Skriv ut](#)

Øvelse Nordland 2019

Velkommen til prosjektsiden for øvelse Nordland 2019. Siden er utviklet i tilknytning til Fylkesmannens årlige øvelse, og har til hensikt å gi kommunene informasjon om selve øvelsen og temaet drikkevannssikkerhet, både i forkant og under øvelsen.

Publisert 06.01.2019 Sist endra 08.01.2019

Øvelse Nordland 2019

Øvelse Nordland er en krisehåndteringsøvelse som arrangeres av Fylkesmannen i Nordland for kommunenes øverste kriseledelse. Formålet med øvelsen er å øve kommunenes kriseorganisasjon og overordnede beredskapsplan. I 2019 gjennomføres øvelsen som diskusjonsøvelse i uke 4, 22. og 24 januar. Tema for øvelsen er drikkevannsforsyning og sikkerhet.

Hensikten med prosjektsiden

Prosjektsiden er ment å være et verktøy for kommunene under de nødvendige forberedelser til og gjennomføring av øvelsen. Under meny punktet fagstoff finnes et utvalg relevante lover, forskrifter, veiledere og rapporter for tema drikkevannssikkerhet og beredskap.

Kontakt

Anne Stemland Olsen
Øvingsleder
Telefon 75 53 16 21
Telefon 942 04 234
fmnoberedskap@fylkesmannen.no

Dokumenter

Øvingsdirektiv øvelse Nordland 2019

Hensikten med øvingsdirektivet og nettsiden var at deltagerne skulle få mulighet til å sette seg inn i scenario og problematikk på forhånd av gjennomføringen. På selve øvelsesdagen fikk deltakerkommunene tilsendt dokumentet «Øvelsesmomenter». Dette inneholdt gjentakelser av praktisk informasjon, og scenariobeskrivelser og en utvidet liste over diskusjonsmomenter. Dokumentet inneholdt også kontaktinformasjon til øvingsstab hos Fylkesmannen samt responscelle hos Mattilsynet.

3.4 Gjennomføring på øvelsesdagen

Øvelsen ble gjennomført på følgende måte:

1. **Varsling:** Fylkesmannen sendte via DSB-CIM ut en varslingspost til kommunenes beredskapsadresse samt ordfører, rådmann og beredskapskoordinator. Kommuner uten egen beredskapsadresse fikk denne tilsendt postmottak. E-posten var satt opp med responsprofil slik at kommunene skulle kvittere på mottatt varsel via klikkbar lenke «melding mottatt». Ordfører, rådmann og beredskapskoordinator fikk i tillegg til epost også tilsendt SMS-varsel.
2. **Diskusjonsøvelse:** Med bakgrunn i scenarioet og momentliste for diskusjon skulle kriseledelsen diskutere hvordan de ville håndtert situasjonen. Kriseledelsen skulle organisere seg selv og holde på så lenge de fant det formålstjenlig.
3. **Evaluerings:** Evaluering av øvelsen skulle sendes til Fylkesmannen innen torsdag 31. januar 2019.

4. Scenario

Øvelsen ble kjørt i reell tid, altså uke 4 2019, dermed måtte også kommunene også ta hensyn til vær- og klimafaktorer (kulde, frost osv.) når de diskuterte håndtering av situasjonen.

4.1 Situasjonsbeskrivelse:

Kommunen har mottatt flere telefoner fra innbyggere i kommunen som melder om misfarget, illeluktende og usmakelig drikkevann. Undersøkelser viser at uvedkommende kvelden før har vært inne i det kommunale vannverkets kontrollsystem/IKT system. Man finner videre at det har vært en manipulering av systemet samtidig som alarmfunksjoner har sviktet eller bevisst blitt utkoblet. Det er per nå ikke kjent hvorvidt dette er gjort av en aktør utenfra (cyber/hacking) eller noen med intern kjennskap til systemene.

Kommunen befinner seg nå i en situasjon der man ikke kan vite om hovedvannkilden eller ledningsnett/distribusjonsnett er trygt. Det kan være innsug fra forurensede kraner i systemet, rense- og desinfeksjonsprosesser kan være manipulerte, vannet kan være tilsatt skadelige doser av kjemikalier. Man vet ikke hva som eventuelt er i vannet, eller hvor det kan være kommet fra.

5. Målsetning og øvingsmomenter

5.1 Målsetning

Målsettingen med øvelsen var å bidra til økt forståelse i kommunene av hvordan en hendelse som kan føre til svikt i vannforsyningen vil ramme samfunnet og kommunens evne til å ivareta innbyggenes trygghet og drift av kritiske funksjoner.

5.2 Øvingsmomenter

1. Øke kunnskapen om eget kriseplanverk

2. Identifisere eventuell ulik forståelse og bruk av planverk
3. Identifisere ansvars- og rolleforståelse
4. Diskutere frem mulige løsninger på problemstillinger som en svikt i vannforsyningen fører med seg.
5. Øke kunnskapen om risiko ved IKT systemer
6. Diskutere kommunens evne til å opprettholde egne funksjoner ved svikt i vannforsyning
 - a. Drikkevann/nødvann
 - b. Hygiene og sanitære forhold
 - c. Slukkevann brann og redning
 - d. Drift av kritisk infrastruktur, f.eks. sykehus/helseinstitusjoner
 - e. Barnehager/skoler/arbeidsplasser

5.3 Diskusjonspunkter

Det ble utformet en del punkter som skulle danne bakteppe for diskusjonen kommunene skulle gjennomføre. Disse er punktene er også Fylkesmannens mulighet til å påvirke og sørge for at kommunene dekker de aspektene ved håndteringen som er ønskelig. Det ble i første omgang sendt ut en kortere liste med diskusjonspunkter som en del av øvingsdirektivet. På øvelsesdagen fikk kommunene tilsendt en mer utfyllende liste, der diskusjonspunktene også var gitt i faserekkefølge. Diskusjonspunktene var som følger:

5.3.1 Varsling/initialfase:

- Hva er kommunens umiddelbare handling når det oppstår usikkerhet rundt helsemessig trygghet og leveringssikkerhet på drikkevannet? Overordnet kriseledelse, sektor/etat?
- Når og hvordan vil kommunen varsle befolkningen om situasjonen? Påbud, råd osv. Hvordan vil informasjonsbehovet hos egne ansatte og befolkningen håndteres?
- Hvordan håndteres varsling til egen sårbare abonnenter, eks. sykehjem, pleietrengende, barnehager etc.
- Hvordan håndteres varsling til andre aktører man er vertskommune for, eksempelvis sykehus og næringsmiddelindustri
- Hvilken kriseledelse setter kommunen – døgnskuttet?? Hvilke andre aktører er aktuelle å involvere og/eller varsle? Poliiti, Mattilsynet, Sivilforsvaret?

5.3.2 Krisehåndtering:

- Hva vil konsekvensene av en eventuell stenging av hovedvannkildevannkilde/ledningsnett bli og hvordan vil kommunen håndtere disse?
- Kommunen har i situasjonen flere roller (jf. kommunal beredskapsplikt), både som tjenesteproducent og samordner. Hvordan påvirkes for eksempel
 - Kommunens tjenesteproduksjon og andre samfunnsfunksjoner – prioritering?
 - Sårbare abonnenter
 - Barnehage/skole
 - Helse og omsorg
 - Næringsliv, herunder industri, produksjon, jordbruk, dyrehold
- Hvordan vil eventuell sykdom i befolkningen forårsaket av situasjonen (fekalforurenset vann, forgiftning osv.) påvirke kommunen? Høy eksponering til utrygt drikkevann gir potensielt mange syke
 - Frykt, angstreaksjoner
 - Økt sykefravær – prioritering og flytting av personell?
 - Potensiell smittespredning
- Hvordan kommuniseres det mens hendelsen håndteres?

- Til egne ansatte og innbyggere
- Media
- Hvor mye og hvilken type informasjon, hvilket budskap vil kommunen nå ut med?
- Samordning av informasjon
- Prøvetaking vann
- Samarbeid mot regionale og sentrale myndigheter
- Brannberedskap, kan vann brukes?
- Avløpsproblematikk ved stenging?

5.3.3 Etterarbeid/normalisering

- Hvordan vil kommunen evaluere egen beredskap?
 - Er kommunens planverk godt nok for å håndtere denne typen hendelse? Trengs det oppdateringer? (Helhetlig ROS, overordnet beredskapsplan, planverk på sektornivå)
- Har kommunen gode nok rutiner og beredskap når det gjelder forsyningsikkerhet?
- Hvordan vil kommunen følge opp rammede etter hendelsen? F.eks. psykososialt i etterkant av sykdom, angstreaksjonen etc.
- Har kommunen oppfordret/tenker kommunen å oppfordre innbyggerne om egenberedskap, jf DSB sin egenberedskapsaksjon (<https://www.sikkerhverdag.no/egenberedskap>)

6. Sammendrag av kommunenes evaluering

Sammendraget av kommunenes evaluering presenteres her delt inn i hendelsens/krisens faser.

6.1 Varsling og initialfase

Varslingen fra Fylkesmannen til kommunene ser etter tilbakemeldingene ut til å ha vært relativt uproblematisk med unntak av en rådmann som ikke ble varslet på grunn av en ikke oppdatert adresseliste. Enkelte kommuner rapporterte også om problemer med å besvare varslingen ved å trykke på link for «melding mottatt».

Kommunene har valgt ulike måter for varsling til befolkningen og egne ansatte basert på tilgjengelig planverk og ressurser. Herunder e-post, UMS, varsling24, medier i form av NRK og lokalaviser, sosiale medier (i hovedsak kommunenes Facebook sider) og manuell varsling dør-til-dør. Kommunene erfarte flere potensielle utfordringer i forbindelse med varsling og initialfasen av hendelsen, blant annet meldingstjenester med manglende dekning (eks. bare folkeregistrerte innbyggere, ikke turister) og vanskeligheter med å nå ut til enkelte innbyggere f.eks. eldre uten mobiltelefon.

Flertallet av kommunene rapporterer at også andre aktører ville blitt varslet under hendelsen. Lokalt var dette spesielt brannvesen og bedrifter og næringsliv med produksjon/drift i form av dyrehold, fiskeri og annen industri. På regionalt nivå var det i hovedsak Fylkesmannen, politiet og Mattilsynet.

6.2 Krisehåndtering

Kommunene håndterte hendelsen basert på sine egne planverk og forutsetninger. Hovedtrekkene i tilbakemeldingene er følgende:

- Håndtering av hendelsen på sektornivå hos ansvarlig etat fremstår av tilbakemeldingene å ha gått forholdsvis smertefritt basert på eksisterende ROS-analyser og beredskapsplanverk
- Fokus på krisekommunikasjon. Forståelse for at informasjonsbehovet vil være stort så lenge situasjonen vedvarer. Dette løste kommunene på forskjellig vis gjennom bruk av ulike informasjonskanaler som NRK, lokalaviser og sosiale medier. I tillegg rapporterte mange

kommuner om opprustning av publikumssenter/servicesenter for å håndtere flere hendelser enn i normalsituasjon

- Behov for bruk og kartlegging av tilgjengelig utstyr/ressurser og aktører som f.eks. Sivilforsvaret, Røde Kors og Norsk Folkehjelp
- Ulike prioriteringer og konsekvensanalyser med tanke på samfunnsfunksjoner, tjenesteproduksjon og sårbare abonnenter

6.3 Etterarbeid og normalisering

Basert på kommunenes tilbakemelding har øvelsen gitt godt utbytte med tanke på bruk av eget planverk, trening/øving av de kommunale kriseledelsene og tverrsektorielt samarbeid mellom blant annet teknisk og helse. Det er også blitt satt fokus på forsyningsikkerhet og kommunenes behov her.

8

Kommunene har også pekt på flere forbedringspunkter, herunder:

- Behov for gjennomgang og kjentgjøring av eksisterende planverk, herunder ROS-analyse, beredskapsplan og oppfølgingsplan.
 - Behov for oppdatering og jevnlig oppfølging av beredskapsarbeidet i kommunene, eksempelvis med årshjul og utarbeidelse av tiltakskort
 - Endringer i trusselbildet er identifisert, da spesielt i cyberdomenet.
- Ved bruk av DSB-CIM er vedlikehold av kunnskaper kritisk, alt fra bruk av funksjoner i programmet til innlogging og passord. CIM blir for øvrig av flere kommuner pekt på som en god ressurs i hendelsehåndteringen. Behov for økt kompetanse, og også flere brukere i enkelte kommuner
- Behov for gjennomgang av tilgjengelige ressurser og avtaler med aktører som Sivilforsvaret og Røde Kors, evt. andre frivillige i kommunene
- Det er behov for mer øvelse i kommunene, både på sektor og overordnet nivå. Dette vil gi økt forståelse for og trygghet i rollen for de involverte når hendelser inntreffer.

7. Fylkesmannens evaluering og oppfølgingspunkter

7.1 Varsling

Kommunene ble varslet via epost til beredskapsadresse, ordfører, rådmann og beredskapskoordinator samt SMS til de tre sistnevnte. Epostene ble sendt ut med responsprofil for kvittering ved å trykke på lenken «melding mottatt». På øvingsdag 22. januar registrerte vi i CIM kvittering for mottatt fra 63 av 86 mottakere. 23 mottakere benyttet ikke lenken. Øvingsdagen 24. januar registrerte vi kvittering for mottatt fra 53 av 70 mottakere.

For Fylkesmannen er det svært viktig å vite at varsling fungerer og at informasjon når ut til de rette aktørene, dermed dobbelt varsling ved hjelp av e-post og SMS. Varslingen under øvelsen viser i hovedsak to utfordringer: Flere av kommunene har inaktive beredskapsadresser for epost, dermed er disse ikke brukbare. Flere rapporterte om problemer med åpning av kvitteringslinken, noe som trolig skyldes brannmurinnstillinger. Resultatet blir at man ikke nødvendigvis kan stole på at informasjonen kommer frem til mottakeren.

8. Oppsummering

Målet med årets øvelse var å bidra til at kommunene fikk økt innsikt i hvordan en hendelse som påvirket sikker vannforsyning ville prege samfunnet og deres evne til å opprettholde nødvendig drift av kritiske samfunnsfunksjoner. Totalt deltok 38 kommuner i årets øvelse, noe Fylkesmannen ser seg godt fornøyd med.

Kommunenes kriseledelse har øvet eget planverk og flertallet har identifisert behov for oppdatering/forbedring av dette. Basert på de mottatte tilbakemeldingene ble det gjennomført mye godt arbeid ute i kommunene, og Fylkesmannen anser ut fra dette at øvelsens målsetning er oppnådd. Tilbakemeldinger fra kommunene tilsier også at kommunene er fornøyde med øvelsen som et årlig tilbud fra fylkesmannen.

Denne rapporten er ment som et supplement til den evalueringen hver enkelt kommune har gjennomført. Fylkesmannen håper denne rapporten kan være til hjelp for kommunene i det videre beredskapsarbeidet.

FYLKESMANNEN I NORDLAND

Statens hus, Moloveien 10, Pb 1405, 8002 Bodø || fmnopost@fylkesmannen.no || www.fylkesmannen.no/nordland

